

Dołęga, Józef M.

Problem filozofii narodowej według Bolesława J. Gaweckiego

Studia Teologiczne 11, 227-241

1993

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. JÓZEF M. DOŁĘGA

PROBLEM FILOZOFII NARODOWEJ WEDŁUG BOLESŁAWA J. GAWECKIEGO

Treść: Wstęp; I. Geneza filozofii narodowej: 1. Problem genezy filozofii narodowej, 2. Podstawowe problemy filozofii narodowej; II. Podstawowe wartości polskiej filozofii narodowej: 1. Człowiek, 2. Rodzina i naród, 3. Kultura duchowa i cywilizacja; Zamiast zakończenia: Nota biograficzna i bibliografia prac Józefa B. Gaweckiego.

WSTĘP

Do głównych przedstawicieli polskiej filozofii przyrodoznawstwa należą profesor Bolesław Józef Gaweckie (1989-1984), twórca systemu filozoficznego „filozofia rozwoju” oraz organizator i inicjator badań z zakresu polskiej filozofii narodowej. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie zasadniczej problematyki polskiej filozofii narodowej w ujęciu Gaweckiego. Ukazanie tej problematyki ma znaczenie nie tylko historyczne, ponieważ jest ona również aktualna w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku.

I. GENEZY FILOZOFII NARODOWEJ

Problem genezy polskiej filozofii narodowej jest tutaj przedstawiony w bardzo wielkim skrócie, a mianowicie: w kontekście filozofii narodowej i w połączeniu z polską historią filozofii. W tym miejscu również ukážemy główne problemy podejmowane przez przedstawicieli polskiej filozofii narodowej.

1. Problem genezy filozofii narodowej

Genezę polskiej filozofii narodowej ukazujemy łącznie z początkiem filozofii narodowych, który sięga czasów starożytności.

1. Na podstawie studiów Władysława Tatarkiewicza¹ możemy sądzić że pierwsze koncepcje dotyczące państwa i dziejów pojawiły się już u sofistów. Twierdzili oni, że wśród względnych prawd tylko niektóre są uważane przez ludzi za obowiązujące z racji umowy. W szczególności sofisci byli skłonni uważać za konwencjonalne obowiązujące poglądy wynikające z prawa, religii, moralności.

Czasy, w których zaczęto specjalnie zajmować się sprawami ludzkimi, ukazały, że nie wszystko w nich jest zgodne z naturą. Już poeta Pintar i historyk Herodot, widząc niezgodę panującą wśród Greków, twierdzili, że umowa jest podstawą władzy wszystkich ludzi.

Genezę umowności ludzie pojmowali bardzo różnie. Jedni uważali konwencjonalne poglądy panujące wśród ludzi za wytworzone i narzucone przez silnych dla wyzyskiwania słabszych, inni uważali to za przebiegły wymysł słabych dla ochrony przed silniejszymi. Oba te poglądy łączy Krycjasz, sławny polityk, uczeń sofistów, który twierdzi, że prawo obowiązujące jest wytworem większości słabych, a religia jest wymysłem silnego władcy dla pohamowania tłumu. Również Likofron, uczeń Gorgiasza, uważał państwo za wynik umowy zawartej dla zagwarantowania wzajemnego bezpieczeństwa, na rzecz którego osoby rezygnują z części swych praw osobistych. W podobnym też sensie Alkidamas, inny uczeń Gorgiasza, uważał prawo i obyczaje za akty konwencjonalne. Sofisci potępiali takie konwencje, które służyły czyimś interesom i przywilejom, a cenili tylko takie, które mogły być uzasadnione i przyjęte przez „forum” rozumu.

Według Platona konkretne zadania człowieka objawiają się w pełni nie w życiu jednostkowym, ale w życiu społecznym. Dlatego szczegółowe zagadnienia swej etyki rozważał na tle teorii państwa idealnego. Koncepcja państwa w ujęciu Platona była czymś nowym w stosunku do poglądów sofistycznych na państwo. Sofisci bowiem trzymali się stosunków rzeczywistych i dążyli co najwyżej do zracjonalizowania środków, ale nie stawiali państwu celów. Natomiast platońska teoria państwa, przedstawiona w „Państwie i prawach” była normatywną teorią państwa najlepszego, skonstruowaną według idei dobra i sprawiedliwości.

Pierwsze próby określenia natury państwa i racjonalizacji stosunków w nim panujących znajdujemy w poglądach filozoficznych Protagorasa. Po pół wieku od jego czasów była gotowa już utopia Platona, która wyznaczyła całkowity ustrój państwa według zasad etycznych. Po tych osiągnięciach powstała obszerna „Polityka” Arystotelesa. Zagadnienia filozoficzne w systemach Platona i Arystotelesa uzyskały niespotykaną dotąd pełnię i zupełność.

Po tym zasygnalizowaniu poglądów filozofów greckich przechodzimy do zaprezentowania ujęć państwa przez św. Augustyna. Według niego ludzie dzielą się na tych, co dostępują łaski i na tych, co jej nie dostępują. Chociaż jedni i drudzy na łaskę nie zasługują, ale przez nią jedni są dobrzy, a drudzy źli. Dwojaki jest przez to przeznaczenie ludzi: złym należy się kara i będą ukarani i potępieni, a dobrzy będą zbawieni. Łaska jest przyczyną, że ludzkość dzieli się na dwie kategorie: zbawionych i potępionych. Jedna część stworzeń idzie z Bogiem, a inna przeciw Bogu. Jedna stanowi państwo Boże, a druga tworzy

¹ Por. W. Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 1, Warszawa 1983¹⁰, s. 63-72, 82-104, 118-119, 193-203.

państwo ziemskie. Upadek człowieka postawił go po stronie przeciw Bogu. Bóg jednak łaską swą nawrócił i uratował część ludzkości, ta część należy do państwa Bożego. Zmagania obu państw stanowią dzieje świata. Augustyn dzieli te dzieje na sześć okresów. Okres szósty rozpoczyna się z przyjściem na świat Chrystusa i kończy już dzieje ziemskie. Po nim czas zostaje pochłonięty przez wieczność. Ludzie, którzy należą do państwa Bożego wejdą w wieczną szczęśliwość, a inni wejdą w wieczne zatracenie. Dzieje kończą się rozdziałem ostatecznym i nieodwołalnym jednym ludzi od drugich. Taki koniec potrzebny był w przekonaniu Augustyna, by okazać zarówno sprawiedliwość Bożą, która karze i miłosierdzie Boże, które zbawia.

Augustyn zwalczył manicheizm w pojmowaniu początku świata, natomiast przyjmował go jako koniec świata, jako nieodwołalny wynik jego rozwoju. Za tę koncepcję dziejów Augustyn został pierwszym historiozofem. Rzeczywiście jak nikt przed nim, kładł nacisk na treści uniwersalne i rozumne. Przez włączenie historii do rozważań filozoficznych dodał jeszcze jeden motyw do tych, które filozofię chrześcijańską wyróżniały od filozofii greckiej.

Badania antropologiczne i historiofilozoficzne wyróżniły Augustyna także od innych pisarzy chrześcijańskich. Wyróżniły go przede wszystkim od Ojców greckich, którzy w spekulacjach swych zmierzali do poznania natury Boga, on natomiast dążył również do poznania natury człowieka, a więc jego cnót, wolności, zbawienia. Można by wyrazić takie twierdzenie, że Augustyn sprowadził dogmatykę chrześcijańską na ziemię. Połączył on dwa krańce religijnie pojętej filozofii: naukę o Bogu i naukę o człowieku. W ujęciu jego zawiera się nauka o wszechmocnym Bogu i wolnym człowieku.

Na podstawie przytoczonych poglądów możemy dojść do przekonania, że początków filozofii dziejów i filozofii narodowych należy szukać w filozofii starożytnej.

2. W syntetycznym artykule „Dziejów filozofia” Stanisław Kamiński² prezentuje pogląd, że na podłożu i w oparciu o idealizm niemiecki powstała polska mesjanistyczna filozofia dziejów, która miała różne wersje teistycznej metafizyki spirytualistycznej. Aspekt bardziej racjonalistyczny tej filozofii narodowej został podkreślony w ujęciu J.M. Hoene-Wrońskiego³. W formie bardziej emocjonalnej i poetyckiej wyraziła się ta filozofia w ujęciach: A. Towiańskiego⁴, A. Mickiewicza⁵, J. Słowackiego⁶ i Z. Krasińskiego⁷. W wersji pośredniej filozofia narodowa została ukazana w twórczości A. Cieszkowskiego⁸.

Do tego grona filozofów, którzy tworzyli polską filozofię narodową B.J. Gawecki zalicza następujących uczonych: Karola Libelta⁹, Józefa Goucho-

² S. Kamiński, *Dziejów filozofia*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 4, Lublin 1983, s. 578-586.

³ Por.: A. Sikora, *Hoene-Wroński*, w: *Filozofia w Polsce Słownik Pisarzy*, red. wyd. J. Stępień, Ossolineum, Warszawa 1971, s. 121-126.

⁴ Por.: A. Wolicki, *Towiański*, tamże, s. 402-404.

⁵ Por.: A. Walicki, *Mickiewicz*, tamże, s. 268-271.

⁶ Por.: S. Treugutt, *Słowacki*, tamże, s. 353-355.

⁷ Por.: M. Janion, *Krasiński*, tamże, s. 197-198.

⁸ Por. A. Rodziński, *Cieszkowski August*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, Lublin 1979, s. 483-484.

⁹ Por. B.J. Gawecki, *Polscy myśliciele romantyczni*, PAX, Warszawa 1972, s. 7-16.

wskiego¹⁰, Maurycego Mochnackiego¹¹, Bronisława Ferdynanda Trentowskiego¹², Henryka Kamińskiego¹³, Edwarda Dembowskiego¹⁴.

B.J. Gawecki dokonał syntezy poglądów filozoficznych następujących autorów: Hoene-Wrońskiego, Trentowskiego, Cieszkowskiego i Krasieńskiego. W syntezie tej można odszukać idee przewodnie rozwoju ludzkości w połączeniu z oddziaływaniem Absolutu, Boga Stwórcy; Chrystusa — wcielonego w człowieka, w naród polski i w ludzkość oraz Ducha Świętego — który jest podstawą epoki czynu i dobra, epoki Królestwa Bożego na Ziemi, w którym realizuje się socjalność czyli obyczajowość w stosunkach społecznych i solidarność rodu ludzkiego. Ponadto w syntezie tej ukazany jest cel rozwoju ludzkiego, do realizacji prawdy absolutnej i dobra absolutnego, do harmonii ostatecznej w rozwoju, do epoki czynnego szczęścia i do epoki miłości i sprawiedliwości¹⁵.

W swoich analizach Profesor doszedł do wniosku, że naród może być nieśmiertelny, ale tylko pod tym warunkiem, że nie zaprze się samego siebie, nie zejdzie trwale z własnej drogi, nie zerwie nici nrodowej tradycji, o swym powołaniu nie zapomni. Taki naród ma prawo do wypowiedzenia samodzielnego sądu o samym sobie, o swojej przeszłości, o swych losach i przeznaczeniach, to znaczy ma prawo tworzyć własną narodową filozofię.

2. Podstawowe problemy filozofii narodowej

Wśród wielu problemów filozofii narodowej, charakterystycznych dla polskiej filozofii narodowej, wyróżniamy te, które tworzą podstawę rozwoju narodu i jego tożsamości. Do nich zaliczamy aktywność, doskonałość i wolność.

1. Aktywność. W ujęciu Gaweckiego¹⁶ aktywność człowieka jest związana z jego strukturą ontyczną, a mianowicie z jego fizycznością i psychicznością. Fizyczność w strukturze człowieka charakteryzuje się biernością, a psychiczność — czynnością i aktywnością. Zadaniem człowieka, w myśl aksjologii Gaweckiego, jest walka z biernością natury fizycznej w człowieku, dążenie do supremacji ducha nad materią. W tym widzi nasz autor drogę prowadzącą człowieka do szczęścia. Natomiast źródłem zła, cierpienia i nieszczęścia w świecie ludzkim jest bezład duchowy i fizyczny, jako coś sprzecznego z istotą człowieka. Z powyższych założeń wynika, że człowiek powinien być aktywny, czynny w sposób uporządkowany, to znaczy, że aktywność ludzka nie może być bezładna, chaotyczna, przypadkowa, ale uporządkowana, realizowana według określonego planu z wyraźnie wytkniętym celem.

Tak rozumiana aktywność bytu ludzkiego, wynikająca z systemu filozoficznego Gaweckiego jest problemem filozofii narodowej. W historii filozofii polskiej jest znane pojęcie „filozofii czynu”, w którym K. Libelt¹⁷ zawarł aktywność twórczą, działającą, życiową dążność praktyczną dotyczącą rodziny,

¹⁰ Tamże, s. 101-114.

¹¹ Tamże, s. 12, 13.

¹² Tamże, s. 38-47.

¹³ Tamże, s. 111-112.

¹⁴ Tamże, s. 112-114.

¹⁵ Tamże, s. 100.

¹⁶ B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, PAX, Warszawa 1967, s. 158-160.

¹⁷ B.J. Gawecki, *Polscy myśliciele romantyczni*, s. 14-16.

narodu i ludzkości. Podobnie ujmowali „filozofię czynu” Z. Krasieński i A. Cieszkowski¹⁸. Głównym ich hasłem było zawołanie „idź i czyn”. Ponadto A. Cieszkowski widział odrodzenie narodu przez aktywną pracę twórczą, wypełnianie obowiązków i odrodzenie moralne w duchu nauki Chrystusowej.

Aktywność i twórczość, o której mówili przedstawiciele polskiej filozofii narodowej, według Gaweckiego wynika z struktury ontycznej człowieka, jest związana z naturą ludzką. Natomiast realizacja tej aktywności i twórczości, pracy i odrodzenia moralnego jest uwikłana w kontekst narodowy i rodzinny, a nawet w kontekst globalny — obejmujący całą ludzkość.

2. Doskonałość. Doskonałość Gawecki rozumiał jako prawdziwy postęp w doskonaleniu się moralnym, to znaczy w tworzeniu w sobie lepszego człowieka¹⁹. Doskonalenie może być realizowane tylko przez poryw ku dobru, prawdzie i pięknu. realizacja ta dokonuje się w twórczość, która w znaczeniu ścisłym jest dostępna tylko niektórym ludziom, obdarzonym określonymi talentami, jednak doskonalic się moralnie może i powinien każdy człowiek. Przez doskonalenie moralne zwiększamy w świecie ilość dobra pozytywnego. W tak rozumianym doskonaleniu upatruje nasz Autor powołanie człowieka, który w procesie doskonalenia moralnego wypełnia swe jakby naturalne powołanie. Idealem człowieka jest taki typ bytowania, w którym człowieczeństwo jest realizowane jako synteza genialności i świętości. Osiągnięty przez człowieka stopień doskonałości mierzy się wykonaną przez niego pracą duchową, podkreślając jej aspekt jakościowy, a nie ilościowy.

Proces doskonalenia się człowieka dokonuje się w społeczeństwie, a przede wszystkim w rodzinie i narodzie. Można stwierdzić, że naturalnym środowiskiem człowieka, jego rozwoju w kierunku doskonałości moralnej jest środowisko rodzinne, ale zasadą życia rodzinnego powinno być niekwestionowane prawo miłości Boga i człowieka. W tak pojętym środowisku rodzinnym można spodziewać się rozwoju duchowego, rozwoju wyższych uczuć i dążenia do doskonałości moralnej.

Drugim istotnym elementem tworzącym środowisko naturalne człowieka jest naród. Z bogactwa historii narodu osoba ludzka czerpie zdobycze kulturalne i cywilizacyjne przez edukację w rodzinie i w szkole, w tym bogactwie dorobku narodowego znajduje podstawy do rozwoju duchowego. Człowiek doskonały moralnie, a przynajmniej dążący do doskonałości moralnej jest gwarantem odrodzenia moralnego narodu oraz jest koniecznym warunkiem zapobieżenia upadkowi cywilizacji, jest on również gwarantem pokojowego rozwoju ludzkości. Na ten temat Gawecki pisze w sposób następujący: „W ubiegłym stuleciu, szukając dróg do Polski wolnej, głosili hasło odrodzenia moralnego polscy filozofowie, zwani romantycznymi; ludzie ci umieli łączyć marzenie z trzeźwym przewidywaniem; wiedzieli, że ludzie marni, bez charakteru, nic trwałego zbudować nie zdołają”²⁰. Słowa te profesor pisał w połowie lat sześćdziesiątych naszego wieku. Historia najnowsza w sposób wymowny potwierdza to jego stanowisko.

¹⁸ Tamże, s. 69-87.

¹⁹ B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 169-178.

²⁰ Tamże, s. 181.

3. Wolność.

Wolność należy do specyfiki bytu ludzkiego. Stanowi jedną z istotnych cech człowieczeństwa. „Człowiek jest tym wolniejszy — zdaniem Gaweckiego — im większą przewagę wśród motywów postępowania osiąga motyw dążenia w świadomie obranym kierunku oraz im w mniejszym stopniu przypadkowe okoliczności zewnętrzne zdolne są sprowadzić go z tej drogi”²¹. Obrany kierunek rozwoju lub inaczej mówiąc: cel działalności i aktywności człowieka sprowadza się do twórczości i doskonalenia moralnego. Poszczególni ludzie lub grupy społeczne mogą wybierać inne cele swojej działalności, nawet sprzeczne między sobą, co powoduje działania odśrodkowe, a czasem wsteczne, niezgodne z zasadniczym celem rozwoju ludzkości — jakim jest kierunek doskonalenia moralnego całej rodziny ludzkiej. Działania ludzkie niezgodne z tym ogólnym założeniem są źródłem zła w świecie. Można by stwierdzić za Profesorem, że „zło jest następstwem niewłaściwego korzystania z wolności”²². Człowiek na ziemi jest źródłem i twórcą zła, ale jest on również powołany do tworzenia dobra i zwalczania zła. Zatem walka ze złem nie powinna ustawać ani w osobie ludzkiej, ani w solidarnych grupach społecznych.

Wolność człowieka Gawecki ujmuje jako wyzwolenie się z mechanicznej zależności przeróżnych oddziaływań zewnętrznych i poddanie się zdeterminowaniu wewnętrznemu. W następujący sposób charakteryzuje on człowieka wolnego: „człowiek wolny nie jest chorągiewką na dachu, lecz zawsze pozostaje wierny sobie i w swych postępkach jest konsekwentny, niezależnie od zmieniających się stosunków, od koninkury, od nacisków z zewnątrz”²³. Dlatego też ewolucję rozwoju duchowego człowieka widział w stopniowym mozolnym przechodzeniu od zdeterminowania fizycznego, mechanicznego do zdeterminowania moralnego, celowego, które prowadzi ostatecznie do doskonałości moralnej osoby ludzkiej.

Wymienione wyżej trzy wartości: aktywność, doskonałość i wolność tworzą spójny i nierozłączny system, którego realizacja w indywidualnej osobie ludzkiej, w rodzinie i narodzie gwarantuje osiągnięcie wytkniętego celu — doskonałości moralnej człowieka. Te trzy wartości tworzą istotę aksjologii Gaweckiego i są podstawowymi problemami w polskiej filozofii narodowej. Gorzka refleksja Profesora nad historią współczesną świadczy o tym, że twórcy tej historii nie uwzględniali w swoim działaniu tych trzech wartości. Akcentowali bądź aktywność, bądź wolność — aż do swawoli. Oto wypowiedź naszego Autora: „Straszliwe zbrodnie, popełnione w przeciągu mojego pokolenia, nieprzeczuwalna otchłań dziedzienia i sadyzmu, bezmierne cierpienia fizyczne i moralne milionów — wszystko to mogłoby być wodą na młyn Woltera, Schopenhauera i wielu innych, którzy drwili z optymistycznych poglądów na świat”²⁴. Z tego zaklętego zakrętu dziejów ludzkości mogą wyprowadzić ludzie o innych charakterach, ludzie doceniający wartości moralne. To samo również odnosi się do dziejów polskich. „Nowej Polsce potrzeba ludzi silnych i czystych, ludzi z charakterem. Tylko tacy ludzie mogą poprowadzić Polskę ku lepszej przyszłości; tylko tacy mogą się przyczynić do rozszerzenia zasad moralnych na stosunki

²¹ Tamże, s. 179.

²² Tamże, s. 180.

²³ Tamże, s. 181.

²⁴ Tamże, s. 173.

między państwami i narodami”²⁵. Ten wymowny tekst pisany w końcu lat sześćdziesiątych XX wieku jest ciągle aktualny w naszej polskiej rzeczywistości i stanowi zadanie dla polskiej filozofii narodowej.

II. PODSTAWOWE WARTOŚCI POLSKIEJ FILOZOFII NARODOWEJ

Problematykę polskiej filozofii narodowej sprowadzamy tutaj do analizy podstawowych wartości: człowieka, rodziny i narodu oraz kultury duchowej i dóbr cywilizacyjnych. Wyodrębnienie tych wartości jest rozwinięciem myśli Gaweckiego zawartych w jego systemie filozoficznym i w koncepcji filozofii narodowej.

1. Człowiek

Rozumienie człowieka w ujęciu Gaweckiego jest uwarunkowane ogólnymi założeniami jego systemu — panpsychosomatyizmu. Człowiek jest włączony w ewolucyjny rozwój wszechświata. Wszechświat zaś jest rozumiany nie jako mechanizm, ale jako rozwijający się organizm. Człowiek w swojej strukturze ontycznej składa się z fizyczności i psychiczności. Z tej struktury ontycznej wynika charakterystyka bytu ludzkiego. Do charakterystycznych cech człowieka należą: bierność i aktywność, konieczność i wolność, dążenie do szczęścia i doskonałość²⁶.

Człowiek aktywny, wolny i doskonały w sensie moralnym ma wielkie znaczenie w oddziaływaniu na rozwój ludzkości. Podobnie rzecz się ma w polskiej filozofii narodowej. Ludzie tylko z charakterem moralnym mogą prowadzić naród do rozwoju i na trwałe budować podstawy dobrobytu narodu oraz wpływać na polepszenie stosunków międzynarodowych.²⁷

Człowiek nie jest samotną wyspą w świecie przyrody, w świecie kultury i w świecie społecznym. Na indywidualny rozwój człowieka ma wpływ oddziaływanie środowiska przyrodniczego i społecznego, a przede wszystkim rodzina i naród.

2. Rodzina i naród

Oczywistą prawdą jest, że rodzina i naród stanowi naturalne środowisko człowieka. W rodzinie przychodzi on na świat, wzrasta i rozwija się według kodu genetycznego i uwarunkowań społecznych. Tutaj zdobywa pierwsze doświadczenie życiowe i poznawcze. W myśl koncepcji Gaweckiego, człowiek w rodzinie i narodzie może zrealizować swój cel najważniejszy, a mianowicie — może doskonalić się w znaczeniu moralnym.

²⁵ B.J. Gawecki, *Polscy myśliciele romantyczni*, s. 118.

²⁶ Por.: B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 158-182; S. Kowalczyk, *Zarys filozofii człowieka*, Sandomierz 1990, s. 107-126, 126-147.

²⁷ Por. B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 170-171, tenże, *Polscy myśliciele romantyczni*, s. 117-118.

Rodzina²⁸ stanowi najmniejsze środowisko społeczne, w którym człowiek może uzyskać, określone przez jego naturę, warunki rozwoju swojej osobowości. Dlatego w filozofii narodowej problem rodziny, jej warunków życia, funkcjonowania, niezwykłych praw wolnościowych, praw uczestniczenia w tradycji narodowej i religijnej — jest problemem istotnym i podstawowym. Od sposobów rozwiązywania podstawowych problemów rodziny w społeczeństwach, narodach i państwach zależy jakościowe funkcjonowanie rodzin.

Większą społecznością, w której żyje człowiek jest naród²⁹. W narodzie funkcjonuje rodzina. Przez termin „naród” rozumiemy wspólnotę ludzką, która utworzyła się w procesie historycznym na określonym terytorium, tworząc wspólną kulturę w tym samym języku. Istotną cechą pojęcia narodu jest świadomość członków tej społeczności swojej własnej odrębność i tożsamość w stosunku do innych narodów. Naród może trwać bez własnego państwa, bez własnego terytorium, może trwać i rozwijać się na emigracji, w rozproszeniu, ale musi być wierny swoim ideałom narodowym, szanować świętości narodowe, pielęgnować odrębność i tożsamość swego narodu w aspekcie dóbr kulturowych, a nie materialnych.

W trosce o bezpieczny rozwój człowieka problem rodziny i narodu występuje na wielu miejscach w nauczaniu Jana Pawła II³⁰. Broniąc tożsamości narodowej, Papież Jan Paweł II widzi w tym naturalne środowisko życia rodziny, a w rodzinie zabezpieczenie naturalnych warunków rozwoju człowieka. Aktualność tej problematyki uakzuje się w szczególny sposób w procesach historycznych, które kształtują się w ostatniej dekadzie dwudziestego wieku.

W tym miejscu należy wspomnieć szerszą perspektywę rozwoju człowieka w ujęciu Gaweckiego, który sytuuje rozwój osoby ludzkiej i poszczególnych narodów w rozwoju całej ludzkości. Mimo tragicznych losów człowieka, do zarania jego istnienia na Ziemi aż po lata końcowe dwudziestego wieku, Profesor prezentuje nurt optymistyczny rozwoju ludzkości. Oto jego słowa: „Radykalny pesymizm zaturwający dusze wielu ludzi w naszych czasach, począł się ze straszliwych doświadczeń ludzkości. Kto mógł przewidzieć we względnie ustabilizowanym XIX wieku, że wkrótce miliony ludzi poniosą śmierć okrutną na wojnach światowych, w rewolucjach; że stosowany będzie terror, tworzone będą obozy koncentracyjne (Vernichtungslager!); że naród, uważany za cywilizowany, który wydał sławnych filozofów, muzyków i uczonych, będzie usiłował inne cywilizowane narody obrócić na niewolników, a stolice ich w pustynie?”³¹.

²⁸ B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 171; por. S. Kowalczyk, *Kim jest człowiek? elementy antropologii*, Wrocław 1992, s. 98-105; B. Hałaczek, *Mieć dziecko? Antropologiczna problematyka postaw prokreacyjnych*, Warszawa 1989.

²⁹ Por.: B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 171; tenże, *Szkice filozoficzne (Co to jest filozofia? O wartości nauki — z teorii indukcji, Przyrodniczy pogląd na świat, Zagadnienie filozofii narodowej)*, Warszawa 1935, s. 119, 123-124, 113.

³⁰ Por. Jan Paweł II, *Potrzeba przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego*, L'Osservatore Romano Wydanie Polskie, 13(1992,2) s. 8-9; *Przyszłość rodziny ludzkiej w: Jubileuszowy Rok Odkupienia 25 III 1983 — 22 IV 1984*, Rzym 1985, s. 343-350; *Świętość i godność kobiety*, w: *Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II*, Rzym 1982, s. 273-277; *Święty Stanisław biskup i męczennik rzecznikiem praw człowieka i patronem ładu moralnego*, w: *Jan Paweł II do ludu bożego*, Rzym 1979, s. 26-30.

³¹ B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 163.

Tekst ten nie wymaga komentarza. Autor nasz widzi drogę wyjścia w rozwoju i postępie ludzkości. „Postęp istotny, od którego zależy szczęście ludzkości, osiąga się przez świadome tworzenie doskonalszych form życia osobistego i społecznego — przez doskonalenie się moralne i przez usuwanie wszelkiej krzywdy, wyzysku i przemocy. Jedno z drugim pozostaje w ścisłym związku: ludzie niemoralni i źli są niezdolni prowadzić innych ku jaśniejszemu jutru. Biednie oczekiwanie ze strony społeczeństwa, że ten lub inny krzywdziciel i wyzyskiwacz „udoskonali się” i wyrządzone zło naprawi, byłoby oczywiście naiwnością; ale dobrze zorganizowane społeczeństwo rozporządza skutecznymi środkami kontroli, ma możność wywierania na opornych nacisku (opinia publiczna, prasa, parlament) i pociągania winnych do odpowiedzialności na mocy obowiązujących praw. Prawdziwy postęp osiąga się mozolnie, ale pewnie przez usuwanie przyczyn uczuć destrukcyjnych. Tego rodzaju próby i usiłowania przedsięwzięto z powodzeniem w niektórych krajach demokratycznych”³².

Teksty te wydane w 1967 roku powstały zapewne kilka lat wcześniej. Dzisiaj one mają znacznie większą wymowę niż w latach sześćdziesiątych naszego wieku, ponieważ czas, który upłynął od wydania *Filozofii rozwoju* do 1993 roku potwierdził tezy Profesora nowymi faktami historycznymi. Jeszcze raz okazuje się, że prawdy wpisane w prawo naturalne, w Dekalog, potrafią wyzwolić ducha ludzkiego, ducha narodu, ducha pojednania, zrozumienia i pokoju. Natomiast każde kłamstwo, nawet polityczne niszczy ducha ludzkiego, nie prowadzi do pojednania i zrozumienia w narodzie i między narodami.

3. Kultura duchowa i cywilizacja

W systemie filozoficznym Gaweckiego dobra duchowe lub kultura duchowa stanowią naczelną wartość w ewolucyjnym rozwoju człowieka. Również w filozofii narodowej Profesor widzi środki do utrzymania dynamicznego rozwoju świadomości narodowej w ojczyźnie. Oto znamieny tekst: „Państwa są wielkie i niepokonane, póki są w nich żywe wielkie idee, gdy idee się zatracają, ginie również państwo. Tak było w Grecji i gdzie indziej, tak jest dotychczas. Polska upadła, gdy zgubiła idee, którymi żyła i kwitnęła. Państwa biurokratyczne gubią się w zamęcie nieistotnych, zbędnych drobiazgów, zatracają sens swego istnienia w bezdusznej krzątaninie, w ścieraniu się egoistycznych interesów. Rządzenie przemocą i uciskiem kończyć się musi szkodą narodu i zgubą ciemnych. Rządzić trzeba w imię miłości, współżycia i współczucia z rządzonymi. Siła państwa gruntuje się na sile moralnej obywateli”³³.

Ten dłuższy tekst z pracy *Polscy myśliciele romantyczni* jakże wymownie świadczy o jego stosunku i przekonaniu, że wartości duchowe są podstawą rozwoju i utrzymania spójności narodu. Trwałą spójność narodu gwarantuje dziedzictwo tych samych wartości duchowych i wspólne oddawanie sił w ich tworzeniu i obronie. Idąc w duchu myśli naszego autora możemy stwierdzić, że dobra duchowe lub kultura duchowa jest dźwignią rozwoju człowieka, podstawą trwałości życia rodziny, która spaja naród i jest podstawą jego tożsamości i autonomiczności. Wszystko to, co wyrosło z ducha narodu, a mianowicie:

³² Tamże, s. 151-152.

³³ B.J. Gawecki, *Polscy myśliciele romantyczni*, s. 110-111.

literatura, poezja, sztuka, malarstwo, muzyka i nauka stanowią o tożsamości i autonomiczności narodu.

Dobra cywilizacyjna, inaczej cywilizacja, do której możemy zaliczyć całą kulturę materialną: technikę i technologię, wypracowane przez naród stanowią podstawę materialną jedności narodu. Osiągnięcia i sukcesy w tej dziedzinie oznaczają pozycję narodu w rodzinie ludzkiej.

W tym miejscu należy podkreślić, że dobra cywilizacyjna, czyli cała kultura materialna bez kultury duchowej i wartości moralnych może prowadzić naród lub narody do zagłady³⁴. W trosce o dynamiczny rozwój narodu należy tworzyć warunki rozwoju kultury duchowej i kultury materialnej, a w programach dydaktycznych należy podkreślać znaczenie kultury duchowej i wartości moralnych w życiu osoby ludzkiej, rodziny i narodu.

Jeszcze raz należy zaznaczyć i z całą mocą podkreślić, że koncepcja filozofii narodowej w ujęciu Bolesława J. Gaweckiego jest daleka od wszelkiego nacjonalizmu, szowinizmu, nasizmu, a nawet można stwierdzić, że takie stanowiska i poglądy są z niej wykluczone.

ZAMIĄST ZAKOŃCZENIA: NOTA BIOGRAFICZNA I BIBLIOGRAFIA PRAC BOLESŁAWA J. GAWECKIEGO

Bolesław Józef Gawecki³⁵ urodził się 15 października 1889 roku w Spirowie (Kalininskaja Ołast). W roku 1897 rodzina Gaweckich powróciła na Śląsk i zamieszkała w Sosnowcu. Bolesław rozpoczął naukę w rządowej szkole realnej. Za udział w strajku szkolnym w 1905 roku został wydalony z tej szkoły i przeniósł się do szkoły realnej w Krakowie, którą ukończył z odznaczeniem w 1908 roku i zdał egzamin uzupełniający do gimnazjum im. Sobieskiego w Krakowie. W roku 1908/1909 rozpoczął w Monachium studia z zakresu matematyki, fizyki i filozofii, które kontynuował w Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierownictwem profesorów: Władysława Heinricha i Władysława Natansona. W roku 1914 otrzymał tytuł doktora filozofii na podstawie rozprawy pod tytułem: *Kauzalizm i funkcjonalizm w fizyce*. W roku 1915 rozpoczął pracę jako nauczyciel i dyrektor szkół średnich w Siedlcach, a od 1918 roku w Warszawie jako Inspektor ministerialny w dziedzinie nauczania fizyki i propedeutyki filozofii. Pełnił funkcję sekretarza Instytutu Filozoficznego i był redaktorem Biuletynu Posiedzeń Naukowych Instytutu. W 1929 roku wyjechał do Paryża, a w 1930 roku uczestniczył w Międzynarodowym Kongresie Filozoficznym w Oxfordzie. W tym samym roku habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy: *Stosunek czasowy przyczyny do skutku* oraz prowadził wykłady tutaj

³⁴ Por.: B.J. Gawecki, *Filozofia rozwoju*, s. 151-152, 173-175.

³⁵ Por.: S.W. Ślaga, *Profesor Bolesław Józef Gawecki*, *Studia Philosophiae Christianae*, 4(1968)1, ss. 5-22; tenże, *XX lat Akademii Teologii Katolickiej*, pod red. H. Wyczawski, Warszawa 1976, s. 335, 339; J.M. Dołęga, *Z problematyki naukowo-badawczej prof. Bolesława J. Gaweckiego*, *Ruch Filozoficzny*, 38(1980)1-2, ss. 1-15; K. Kłosa, *Uroczyste posiedzenie Rady Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej ATK, poświęcone prof. B.J. Gaweckiemu*, *Studia Philosophiae Christianae*, 11(1975)2 s. 233-250.

aż do drugiej wojny światowej. We wrześniu 1939 roku Gawecki przebywał w Toruniu, pełniąc funkcję inspektora średnich szkół ogólnokształcących. Okupację przeżył w Warszawie, uczył w tajnych kompletach szkolnych oraz wykładał jako docent filozofii w tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich. W czasie Powstania Warszawskiego stracił wszystko wraz z pracą przygotowaną do druku pod tytułem: *Zagadnienie determinizmu*. W połowie września został wywieziony do Pruszkowa, a następnie do Kołomnic pod Częstochową. Po ustaniu działań wojennych przez pół roku uczył w Częstochowie na Kursach Akademickich. wrócił na Uniwersytet Jagielloński w roku akademickim 1945/1946 jako docent i wykładał przedmioty filozoficzne. W tym czasie otrzymał propozycję objęcia katedry filozofii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i w Uniwersytecie Wrocławskim. Wybrał Wrocław, gdzie organizował studia i wykładał na Wydziałach: Humanistycznym, Nauk Przyrodniczych, Prawa, Lekarskim i Politechnice Wrocławskiej. Założył Wrocławskie Towarzystwo Filozoficzne i został jego przewodniczącym oraz współpracownikiem Komisji Historii Filozofii Polskiej PAU od 1947 roku i członkiem Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum. W roku akademickim 1950/1951 otrzymał urlop płatny dla celów naukowych i wraz z żoną Gabrielą wrócił do Warszawy. W tymże roku podjął wykłady zlecone na Politechnice Warszawskiej i w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej, jednak z braku czasu zrezygnował z tych zajęć i zajął się własną pracą twórczą oraz tłumaczeniem dzieł filozoficznych. W 1954 roku zawarł umowę z PAN o współpracy jako samodzielny redaktor naukowy Biblioteki Klasyków Filozofii oraz został członkiem Komitetu Redakcyjnego tej Biblioteki. W 1955 roku Gawecki podjął pracę w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w Katedrze Filozofii Przyrody Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. W 1957 roku na wniosek ATK Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego nadał mu tytuł profesora zwyczajnego. Recenzentami jego dorobku naukowego byli profesorowie: Tadeusz Czyżewski, Narcyz Łubnicki, Wiktor Wąsik. Pracował w ATK do 1967 roku i w wieku siedemdziesięciu siedmiu lat przeszedł na emeryturę. Nadal jednak pracował twórczo i chętnie podejmował się recenzowania prac doktorskich i habilitacyjnych. Zmarł 13 kwietnia 1984 roku.

BIBLIOGRAFIA PRAC B.J. GAWECKIEGO

1. *Kilka uwag o filozofii, Którzy idziemy...* 2(1914), nr 2-3, s. 6-29,
2. *O wartości nauki*, Warszawa 1918, s. 24.
3. *Zasady mechaniki ogólnej*, Lwów—Warszawa 1922, s. XII-216,
4. *Z powodu uwag prof. T. Kotarbińskiego o potrzebie zaniechania wyrazu „Filozofia” itp.* Ruch Filozoficzny, 6(1922) nr 8-10, s. 113-116.
5. *Czy możemy zrozumieć świat jako ruch?*, Przegląd Filozoficzny 25(1922), z. 2, s. 228-242,
6. *Pierwiastek filozoficzny w pedagogice*, Przegląd Pedagogiczny, 41(6) (1922), z. 4, s. 257-268.
7. *O nadużyciu fizyki w filozofii i filozofii w fizyce*, Przegląd Filozoficzny, 25(1922), s. 4, s. 545-555,
8. *Kauzalizm i funkcjonalizm w fizyce*, Kwartalnik Filozoficzny, 1(1923), z. 2, s. 204-232; z. 3, s. 336-361; z. 4, s. 487-507,
9. *Filozofia teoretyczna Bolesława Prusa*, Przegląd Warszawski, 3(1923), t. 1, nr 18, s. 346-359.

10. *Sprawozdanie z wykładu wstępnego „O filozofii”, wygłoszonego w Uniwersytecie Wileńskim przez T. Czeżowskiego*, Ruch Filozoficzny, 8(1924), nr 2-3, s. 28-29,

11. M. Smoluchowski, *O pojęciu przypadku i pochodzeniu praw fizyki, opartych na prawdopodobieństwie* (przekład z jęz. niemieckiego), Wiadomości Matematyczne, 27(1923), z. 2.

12. *W dwóchsetną rocznicę urodzin Kanta (1724-1924)*, Astrea, 1(1924), nr 1, s. 23-30,

13. *Makrokosmos i mikrokosmos*, Astrea, 1(1924), nr 2, s. 140-151.

14. *Biuletyn Posiedzeń Naukowych Warszawskiego Instytutu Filozoficznego (1923-1924)*, nr 1, Przegląd Filozoficzny, 27(1924), z. 3-4, s. 261-272. Zawiera m.in. autoreferaty Gaweckiego; *Świat rzeczowy a rzeczywistość. Stanowisko teorii poznania wśród nauk. Tezy tzw. realizmu materialistycznego jako kierunku w teorii poznania*.

15. K. Ajdukiewicz, *Główne kierunki filozofii w wyjątkach z dzieł ich klasycznych przedstawicieli* (sprawozdanie z książki), Ruch Filozoficzny, 9(1925), nr 1-2, s. 6-9,

16. Z. Zawirski, *Metoda aksjomatyczna a przyrodoznawstwo* (sprawozdanie), Przegląd Filozoficzny, 28(1925) z. 1-2, s. 110-114,

17. E. B. Titchner, *Początki psychologii* (sprawozdanie), Sprawy Tow. Nauk. Szkół Śr. i Wyższ. (TNSW), 44/9 (1925), nr 42, s. 678,

18. *U Słowian, Myśl Narodowa*, 6(1926), nr 14, s. 220-221,

19. *Biuletyn Posiedzeń Naukowych WIF (1924-1925)*, nr 3 Zawiera m.in. autoreferaty Gaweckiego: *Aksjomatyzacja w fizyce, Pozytywizm realistyczny J. Petzoldta, Idealizm szkoły marburskiej a realizm krytyczny*,

20. *O filozofię Narodową*, Myśl Narodowa, 6(1926), nr 16, s. 244-245.

21. F. Znaniecki, *Przedmiot i zadania nauki o wiedzy* (sprawozdanie), Przegląd Filozoficzny, 29(1926), z. 1-2, s. 106-108,

22. Vlad. Dvorkowić, *Poględi u noviju poljsku filozofiju* (sprawozdanie), Przegląd Filozoficzny, 29(1926), z. 1-2, s. 110-111,

23. L. Brunschvicg, *L'experience humaine et la causalite physique*, Paris 1922 (sprawozdanie), Kwartalnik Filozoficzny, 4(1926), z. 3, s. 370-289,

24. J. Metellma, *Filozofia przyrody i teoria poznania A. N. Whiteheada* (sprawozdanie), Przegląd Filozoficzny, 29(1927), z. 3-4, s. 245-255,

25. *Co to jest filozofia przyrody?* w: *Księga pamiątkowa ku czci prof. W. Heinricha*, Kraków 1927, s. 31-42,

26. *O polskim mesjanizmie*, Myśl Narodowa, 7(1927), nr 22, s. 406-408,

27. W. Natanson, *Porządek Natury*, Kraków 1928 (sprawozdanie), Wszechświat, Seria 2, t. 1(1927), nr 3 (1677-1678), s. 12,

28. C.J. Ducasse, *Causation and the Types of Wecessity*, Washington 1924 (sprawozdanie), Kwartalnik Filozoficzny, 5(1928), z. 4, s. 501-509; 6(1928), z. 1, s. 97-102,

29. *Zagadnienie istoty filozofii w polskiej literaturze filozoficznej ostatniego dwudziestopięciolecia*, Przegląd Filozoficzny, 30(1927), z. 4, s. 344(92)-346(94),

30. *Księga pamiątkowa Drugiego Polskiego Zjazdu Filozoficznego w Warszawie, 1927* (redakcja), Przegląd Filozoficzny, 31(1928), z. 1-2. zawiera także autoreferat: *O stosunku czasowym przyczyny do skutku*, s. 168-169,

31. Ks. A. Krzesiński, *W obronie świata transcendentalnego*, Poznań 1927 (sprawozdanie), Przegląd Filozoficzny, 31(1928), z. 4, s. 397-398,

32. *Z zaniedbanej dziedziny*, Myśl Narodowa, 9(1929), nr 49, s. 292-294,

33. *Stosunek czasowy przyczyny do skutku*, Kwartalnik Filozoficzny, 6(1928), z. 3, s. 336-384; z. 4, s. 401-418 (rozprawa habilitacyjna),

34. *Metafizyka a wiedza o świecie nieorganicznym* (autoreferat), Ruch Filozoficzny 11(1928-1929), s. 178-179,

35. *Konsekwencje filozoficzne indeterminizmu w fizyce współczesnej* (wykład habilitacyjny w Uniw. Jagiellońskim), Przegląd Filozoficzny, 34(1931), z. 1, s. 3-14.

36. *Uwagi o filozofii Hoene-Wrońskiego*, Myśl Narodowa, 11(1931), nr 28, s. 355-358; nr 29, s. 372-374,

37. *Z filozofii pedagogiki*, Przegląd Pedagogiczny, 15(16), nr 30(1932), s. 599-600,
38. *Fizyka a rzeczywistość, Fizyka i Chemia w Szkole*, nr 2(1933), s. 62-70.
39. *Niedostateczność pozytywizmu*, Myśl Narodowa, 13(1933), nr 13, s. 168-169,
40. *Indukcja i dedukcja w badaniu zjawisk przyrody*, Mathesis Polska, 8 nr 1-2, s. 7-25, odbitka; Warszawa 1933.
41. *Pretensje logików*, Ruch Filozoficzny, 12(1930-1931), s. 12-15. Zeszyt ten ukazał się dopiero w grudniu 1933.
42. *Poradnik w sprawach nauczania...*, R. 5, z. 1(12), s. 3-65, Warszawa 1934. Zawiera opracowane przez B. Gaweckiego wskazówki dla nauczycieli propedeutyki filozofii.
43. *Biblioteka Filozoficzna* (sprawozdanie z pierwszych 6 tomików) Przegląd Filozoficzny, 37(1934), z. 3, s. 306.
44. J. Mc. Cunn, *Kształcenie charakteru* (sprawozdanie), Przegląd Pedagogiczny, 53(1934), nr 18, s. 311.
45. *Szkice filozoficzne*, Warszawa 1935, s. 128. Z portretem Kanta. zawiera zbiór dwunastu rozpraw i artykułów z lat 1918-1933.
46. Planck-Schrödinger, *Zagadnienia współczesnej nauki*; A.S. Eddington, *Nowe oblicze Natury* (sprawozdania), Mathesis Polska, t. 9, r. 9(1934), nr 9-10.
47. *O filozoficznych i antyfilozoficznych nieporozumieniach. Z powodu Kongresu Filozofii Naukowej w Paryżu*, 1935, Czas 87(1935), nr 255, s. 5.
48. J. Metallmann, *Determinizm nauk przyrodniczych*, Kraków 1934 (sprawozdanie), Kwartalnik Filozoficzny, 12(1935) z. 3, s. 305-309.
49. *Pogląd na świat a wychowanie*, Kwartalnik Pedagogiczny 7(1935) nr 4.
50. *Zdobycie przyrodę! Podręcznik fizyki*, t. I, Warszawa 1935, s. VI 264; t. II, 1936, s. VIII 414.
51. J. Jeans, *Podróż w czasie i przestrzeni* (przekład *Through Space and Time*, Cambridge 1934), Warszawa 1936, s. XII 236.
52. *Nauki ścisłe a metafizyka*, Przegląd Współczesny, 15(1936), nr 10(174), s. 103-112, Streszczenie angielskie: *Organon*, 2(1938), s. 274.
53. *Współczesne zadania filozofii*, Droga, 15(1936), nr 10, s. 801-816. Streszczenie: Przegląd Filozoficzny, 39(1936), z. 4, s. 360-365.
54. R. König, *Vom Wesen der deutsch Universität*, Berlin 1935 (sprawozdanie), Nauka Polska, 22(1937), s. 357-359. Streszczenie francuskie: *Organon*, 2(1938), s. 300-301.
55. K. Ajdukiewicz, *Logiczne podstawy nauczania w: Encyklopedia wychowania*, Warszawa 1934, sprawozdanie, Przegląd Filozoficzny 40(1937), z. 3, s. 359-361.
56. *Idealy kultury a prądy społeczne. Wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX i XX w.*, w opracowaniu B. Suchodolskiego. Warszawa 1933 (sprawozdanie), Ruch Filozoficzny, 13(1937), nr 5-10, s. 87-88.
57. *O sprawdzaniu hipotez* (autoreferat) Ruch Filozoficzny, 13(1937), nr 5-10, s. 140.
58. *O realizmie krytycznym*, Przegląd Filozoficzny, 4(1938), z. 23, s. 175-180.
59. *Propedeutyka filozofii*, Warszawa 1938, s. VIII 216.
60. *Zagadnienia gnoseologii*. Z portretem i życiorysem autora, Lwów 1939, s. 28. Licealna Biblioteka Filozoficzna (pod red. dra Kuchty).
61. *Pogląd na świat fizyki współczesnej*. Z portretem autora. Lwów 1939, s. 38. Iwowska Biblioteka Pedagogiczna, Nowa seria, 2.
62. *Sprawozdanie z najnowszych zeszytów „Mind” i „Philosophy”*, Życie Nauki, 1(1946), nr 5, s. 401-402.
63. *O kształceniu charakteru*, Wiedza i Życie, 15(1946), z. 4-5, s. 362-367.
64. *O potrzebie filozofii*, Wiedza i Życie, 15(1946), z. 6, s. 535-544.
65. *Próba interpretacji zasad polskiej filozofii romantycznej w terminach nauki współczesnej* (w. XX). Odbitka ze Sprawozdań Polskiej Akademii Umiejętności, 47(1946), nr 6, s. 202-205.
66. *O wyrażaniu myśli*, Wiedza i Życie, 15(1946), z. 8, s. 785-793.
67. *Kryteria prawdziwości*, Wiedza i Życie, 16(1947), z. 1-2, s. 67-74.

68. *Pojęcie nauki*, Wiedza i Życie, 16(1947), z. 5, s. 415-422.
69. *Metoda nauk przyrodniczych*, Wiedza i Życie, 16(1947), z. 7, s. 511-519.
70. *Metoda aksjomatyczna. Metody nauk humanistycznych*, Wiedza i Życie, 16(1947), z. 9, s. 705-712.
71. *W sprawie filozofii polskiej*, Nauka Polska, 25(1947), s. 568-571.
72. *Dwa oblicza filozofii*, Nauka i sztuka, r. 4, t. 8(1948), s. 34-58.
73. *Pięćdziesiąt lat filozofii w Krakowie*, Przegląd Filozoficzny, 44(1948), z. 1-3, s. 26-37. Streszczenie ang. s. 284.
74. *Zygmunt Zawirski (1882-1948)*, Przegląd Filozoficzny, 44(1948), z. 4, s. 436-443.
75. N. Bobbio, *The Philosophy of Decadentism. A. Study in Exsistentiaism* (sprawozdanie), Ruch Filozoficzny, t. 17(1949-1950) nr 1-3, s. 23-24.
76. *O przedmiocie poznania* (autoreferat), Ruch Filozoficzny, t. 17, nr 1-3, s. 51-52.
77. *Zeszyty filozoficzne Lenina* (autoreferat), Ruch Filozoficzny, t. 17, nr 4, s. 168-169.
78. *Fizyka i jej zastosowanie w życiu codziennym. Podręcznik* (przy współudziale inż. chem. G. Gaweckiego), Warszawa 1939, Wyd. 2, popr. Wrocław-Warszawa 1950.
79. W. Westphal, *Fizyka, cz. I* (Podręcznik uniwersytecki, przekład przy współudziale prof. dra W. kapuścińskiego), Warszawa 1950, s. XII + 353.
80. Locke, *Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego. O właściwym używaniu rozumu*. Przekład z jęz. angielskiego, przejrany przez Cz. Znamierowskiego. Warszawa 1955. Tom. I, s. XII + 574; tom II, s. 644. Biblioteka Klasyków Filozofii (BKF).
81. M. Smoluchowski, *Wybór pism filozoficznych* (przekład z jęz. niemieckiego siedmiu rozpraw z dziedziny fizyki). Warszawa 1956.
82. M. Łomonosow, *Pisma filozoficzne*, 2 tomy (opracowanie przekładu z jęz. rosyjskiego i łaciny przy współudziale I. Złotowskiego), Warszawa 1956 BKF.
83. G. Berkeley, *Traktat o zasadach poznania ludzkiego* (opracowanie przykładu), Warszawa 1956, BKF.
84. Voltaire, *Elementy filozofii Newtona* (opracowanie przekładu z jęz. francuskiego i skorygowanie przypisów), Warszawa 1956 BKF.
85. *Czy naród może mieć własną filozofię?* Przegląd Polski i Obcy 1(1957), nr 6-7, s. 104-109.
86. *Mejsanizm polski a filozofia absolutna*, Przegląd Polski i Obcy 1(1957), nr 8-9, s. 94-99.
87. *Założyciel pozytywizmu August Comte, W setną rocznicę zgodnu*, Problemy 14(1958), nr 1(42), s. 2-6.
88. *O Hoene-Wrońskim*, Przegląd Polski i Obcy, 2(1958), nr 1-2, s. 94-100.
89. *System Trantowskiego*, Przegląd Polski i Obcy, 2(1958), nr 3, s. 78-83.
90. *Władysław Heinrich (1879-1957)*, Ruch Filozoficzny, 18(1958), nr 1-3, s. 2-10.
91. *Wroński i o Wrońskim. Katalog prac filozoficznych Hoene-Wrońskiego oraz literatury dotyczącej jego osoby i filozofii*. PAN, Komitet Filozoficzny. Monografie bibliograficzne nr 1. Warszawa 1958, s. 164
92. J. Śniadecki, *Pisma filozoficzne* (opracowanie tekstu), Warszawa 1958, BKF (Przekład z jęz. francuskiego). Uwagi na temat ustępów wątpliwych, dotyczących historii Polski i jej spraw... (w związku z książką Villersa, 1804), t. 1, s. 12-27.
93. *Zarys realizmu ewolucyjnego*, Studia Filozoficzne, (1958), nr 5(8), s. 81-100.
94. *O hipotezach w fizyce*, Roczniki filozoficzne, 6(1958), z. 3, s. 147-156. Lublin 1959.
95. *Gołuchowski Józef*, w: *Polski słownik biograficzny*, z. 37, s. 262-264.
96. *Juliusza Słowackiego spirytualistyczna koncepcja Kosmosu*, Życie i Myśl, 1959 nr 7-8.
97. *Nauka o administrowaniu i jej miejsce w klasyfikacji nauk*, Biuletyn Tow. Naukowego Organizacji i Kierwoniectwa, 1960, nr 1(27), s. 1-3.
98. *Władysław Mieczysław Kozłowski (1858-1935)*, Ruch Filozoficzny 19(1959-60), nr 3-4, s. 146-150.
99. *Zasada przyczynowości i prawa przyczynowe* (autoreferat), Ruch Filozoficzny, 19(1960), nr 3-4, s. 180.

100. *Realizm ewolucyjny*, w: *Charisteria. Rozprawy filozoficzne złożone w darze Władysławowi Tatarkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 1969, s. 85-95.

101. *Energetyczna koncepcja administracji*, Biuletyn Tow. Naukowego Organizacji i Kierownictwa, 1960, nr 10(36), s. 13-20. Poz. 97 i 101 cytowano w czasopismach francuskich i włoskich.

102. W.St. Jevons, *Zasady nauki. Traktat o logice i metodzie naukowej* (przekład łącznie z M. Choynowskim i opracowanie), Warszawa 1960, tom I, s. 674; t. II, s. 639. Gawecki napisał też wstęp pt. W.St. Jevons (1835-1882).

103. *Sens życia*, *Życie i Myśl*, 11(1961), nr 7-8, s. 5-20.

104. *Heinrich Władysław*, w: *Polski słownik biograficzny*, z. 42, s. 349-350.

105. *Władysław Mieczysław Kozłowski (1858-1935)*. Ossolineum, Wrocław—Warszawa—Kraków 1961, s. 80. (życiorys i bibliografia).

106. *Hoene-Wroński J.M.*, w: *Polski słownik biograficzny*, z. 43, s. 558-560.

107. *Fizyka a ontologia*, *Życie i Myśl*, 12(1962), nr 7-8, s. 70-76.

108. *Ogólny wstęp do filozofii*, Warszawa 1962, s. 109. Skrypt powielony.

109. *O sensie życia*, *Collectanea Theologica*, 33(1962), fasc. 1-4, s. 219-225.

110. *Sp. Wiktor Wąsik*, *Studia Theologica Varsoviensia*, 1(1963), nr 1, s. 305-30.

111. *Przygotowanie do filozofii*, Warszawa 1964, s. 160.

112. *O filozofii*, *Życie i Myśl*, (1965), nr 9, s. 1-10.

113. *A.L. Mackay, J.D. Bernal, Nauka o nauce* (przekład, referat i podsumowanie dyskusji na sympozjum w ATK), *Życie i Myśl*, 16(1966), nr 4, s. 39-46, 55-8, 66-68.

114. *Zgubna doktryna nietscheańska*, *Studia Philosophiae Christianae*, 1(1965), nr1, s. 7-16.

115. *Revae Internationele de Philosophie* (sprawozdanie z zeszytu poświęconego Nietzschemu), *Studia Philosophiae christianae*, 1(1965), nr 2, s. 271-274.

116. *Jevons W. St.*, w: *Słownik filozofów*, Warszawa 1966, t. I, s. 274-275.

117. *Polscy pozytywiści*, *Studia Philosophiae Christianae*, 2(1966), nr 1, s. 7-27.

118. *Dwie współczesne filozofie rozwoju*, *Życie i Myśl*, 1967, nr 2, s. 1-18.

119. *Filozofia rozwoju. Zarys stanowiska filozoficznego*, Warszawa 1967, s. 207. spis prac autora z zakresu filozofii.

120. *Zagadnienie przyczynowości w fizyce*, Warszawa 1969.

121. *Monadyzm biologiczny i pansychosomatyzm*, w: *Rozprawy filozoficzne*, red. naukowy L. Gumański, Toruń 1969, s. 71-83.

122. *Polscy myśliciele romantyczni*, Warszawa 1973, PAX.

123. *Myślenie i postępowanie*, Warszawa 1975, PAX.

THE ISSUE OF NATIONAL PHILOSOPHY ACCORDING TO B.J. GAWECKI

SUMMARY

The article refer to the analyses of the issue of the origin of national philosophy and the presentation of the basic values of Polish national philosophy. The issue of the origin is presented in the view of history of philosophy and in the aspect of basic issues of national philosophy. On the other hand the basic values of national philosophy include the human being, the family and the nation, soul culture and civilization.